

Svenska anmälningssområden

En lägesrapport

Förord

Vid Nordiska ministerrådets möte i Umeå den 30 september 2008 antog de nordiska energiministrarna en handlingsplan för att mer målinriktat och effektivt påskynda utvecklingen av en gränslös nordisk elmarknad. Ett utflöde av denna handlingsplan är det uppdrag som regeringen sedermera har gett Affärsverket svenska kraftnät, nämligen att inleda processen med att dela upp Sverige i ytterligare s.k. anmälningsområden till den nordiska elbörsen Nord Pool Spot AS.

Diskussionen om hur begränsningar i den fysiska överföringsförmågan bäst hanteras är inte ny. Många utredningar har gjorts genom åren och diskussionens vågor har gått höga, såväl mellan de nordiska länderna som inom Sverige. Så här långt har Sverige hållits ihop som ett område med ett gemensamt elpris. Inte minst aktörsföreningen Oberoende elhandlare har ansett detta viktigt och befarat att en uppdelning i anmälningsområden skulle försämra konkurrensen. Samtidigt är det ett faktum att den nordiska elmarknaden redan är indelad i anmälningsområden som kan ge olika elpris. Den relevanta frågeställningen blir därför snarare varför riksgränserna ska utgöra områdesgränser i stället för de s.k. snitt som de facto begränsar överföringsförmågan.

Svenska Kraftnät kommer nu att utreda fyra alternativ till uppdelning av Sverige efter de snitt som idag främst begränsar överföringsförmågan inom landet. Arbetet kommer att bedrivas i samråd med Energimarknadsinspektionen, Konkurrensverket och Nord Pool Spot AS.

Denna lägesrapport överlämnas, i enlighet med regeringens direktiv, till Regeringskansliet (Näringsdepartementet).

Vällingby i mars 2009

Mikael Odenberg
Generaldirektör

Innehåll

Sammanfattning	7
1 Inledning	8
1.1 Bakgrund och uppdrag	8
1.2 Arbetets bedrivande	8
2 Hantering av flaskhalsar och konsekvensbeskrivning	9
2.1 Dagens hantering av flaskhalsar	9
2.2 Generella konsekvenser av en uppdelning i anmälningssområden	9
3 Möjliga alternativa uppdelningar	10
4 Angreppssätt vid analys av lämplig uppdelning	12
4.1 Principiella hänsyn	13
4.2 Tekniska aspekter – begränsande snitt	13
4.2.1 Analys av flaskhalstimmar historiskt	13
4.2.2 Analys av effekter från planerade investeringar	14
4.3 Sammanställning av analyser i tidigare studier	14
4.4 Konsekvensanalys	15
5 Faktorer som påverkar lämplig framförhållning för införande	15
5.1 Ändringar i lagar, föreskrifter och förordningar	15
5.2 Ändringar i rutiner och IT-system	16
5.3 Handel på elmarknaden	16
5.3.1 Handel med finansiella kontrakt via Nord Pool	16
5.3.2 Handel med bilaterala finansiella och fysiska kontrakt	16
6 Framdrift i övriga nordiska länder	17
6.1 Finland	17
6.2 Danmark	17
6.3 Norge	17
7 Vidare arbete	17
Bilaga A: Definitioner	19

Sammanfattning

I kommunikén från Nordiska Ministerrådets möte den 30 sep 2008 presenteras en handlingsplan som bland annat anger att Norden ska delas upp i fler anmälningssområden. Som en följd av detta har Svenska Kraftnät fått i uppdrag i regleringsbrevet för 2009 att inleda processen med att dela upp Sverige i ytterligare anmälningssområden.

Det svenska stamnätet är i huvudsak utbyggt för att överföra vattenkraft i norra Sverige till södra delen av landet där den mesta förbrukningen är lokaliserad. Till detta kraftflöde kommer transitering av kraft till och från angränsande länder. Det är inte ekonomiskt försvarbart att bygga ut nätet för att tillgodose alla överföringsbehov varför det emellanåt förekommer överföringsbegränsningar i nätet, s.k. flaskhalsar. För att upprätthålla god driftsäkerhet hanteras sådana flaskhalsar genom att anpassa tilldelningen av handelskapacitet på utlandsförbindelser. Eventuella kvarvarande flaskhalsar under drifttimmen avhjälpas med mothandel. Anpassningen av handelskapacitet sker ofta genom att begränsa exportmöjligheten söderut mot Danmark, Tyskland och Polen.

Uppdelningen av Sverige i anmälningssområden innebär en ändring av metod för flaskhalshantering. Den nya metoden medför bland annat att marknaden i större utsträckning kan avgöra priser och kraftflöden, vilket leder till effektivare kapacitetsutnyttjning. Konkret kommer detta i vissa situationer att innebära att priset i de södra delarna av landet blir högre, medan priset i de norra delarna samtidigt sannolikt blir lägre. Vidare kan minskad konkurrens förutspås för produktion och elhandel. Det är dock viktigt att komma ihåg att en uppdelning i anmälningssområden inte innebär fler prisområden så länge överföringskapaciteten mellan områdena är tillräcklig.

Fyra alternativa uppdelningar av Sverige utreds. Dessa inkluderar uppdelning i något eller flera av de svenska snitt som kan hanteras med anmälningssområden, dvs. snitt 1, 2 och 4. För att skapa stabila villkor för aktörerna är det viktigt att den lösning som införs är långsiktigt hållbar. Den analys som kommer att genomföras inom ramen för arbetet kommer i första hand att fokusera på principiella och tekniska hänsyn.

Uppdelningen i ytterligare anmälningssområden ska enligt regeringens direktiv genomföras så snart det bedöms möjligt med hänsyn till dels de förändringar i olika IT-system som behöver genomföras, dels den finansiella marknadens behov av framförhållning. Den faktor som i detta stadium bedöms sätta begränsningar här är handeln med kontrakt som är kopplade till områdespriser, s.k. Contracts for Difference (CfD) hos Nord Pool ASA. Dessa kontrakt kan idag handlas till och med år 2012.

När projektet är slutfört kommer en slutrapport att presenteras som innehåller en tidsatt plan för hur Svenska Kraftnät avser att gå vidare i arbetet med en uppdelning i anmälningssområden.

1 Inledning

Kapitlet beskriver det uppdrag som Svenska Kraftnät fått av den svenska regeringen. Dessutom presenteras upplägg och tidplan för projektet.

1.1 Bakgrund och uppdrag

I kommunikén från Nordiska Ministerrådets möte den 30 sep 2008 presenteras en handlingsplan som bland annat anger att Norden ska delas upp i fler anmälningssområden. Föremål för en sådan uppdelning är i första hand Sverige och Finland då Norge och Danmark redan är uppdelade i flera områden.

I regleringsbrevet för år 2009 har Affärsverket svenska kraftnät ("Svenska Kraftnät") fått följande uppdrag:

Affärsverket svenska kraftnät ska efter samråd med Energimarknadsinspektionen, Konkurrensverket och Nord Pool Spot AS inleda processen med att dela upp Sverige i ytterligare s.k. anmälningssområden till Nord Pool Spot AS. Uppdraget har sin bakgrund i den kommuniké om en nordisk handlingsplan för att påskynda utvecklingen av en gränslös nordisk elmarknad som de nordiska energiministrarna antog den 30 september 2008. Den nya ordningen med flera anmälningss- och potentiella prisområden ska genomföras så fort som det bedöms möjligt med hänsyn till dels de förändringar i olika IT-system som behöver genomföras, dels den finansiella marknadens behov av framförhållning. Uppdraget omfattar genomförande- och tidsplan för förändringar av IT-system, analys av hur många anmälningssområden som är optimala med hänsyn till pågående och planerade nätförstärkningar. Uppdraget omfattar inte en övergång till en ordning med fiktiv uppdelning av spotområden med s.k. budområden. Affärsverket svenska kraftnät ska redovisa en lägesrapport till Regeringskansliet (Näringsdepartementet) senast den 31 mars 2009. En löpande dialog ska ske med marknadens aktörer.

1.2 Arbetets bedrivande

Arbetet bedrivs som ett internt projekt av Svenska Kraftnät. En samrådskommitté har tillsatts med representanter för Energimarknadsinspektionen, Konkurrensverket och Nord Pool Spot AS. en löpande dialog med marknadens aktörer förs i första hand genom Svenska Kraftnäts olika råd.

I enlighet med uppdraget kommer en analys att göras av lämpligt antal anmälningssområden inklusive den geografiska specificeringen av dem. Vidare kommer en arbetsplan, innefattande genomförandeplan och möjlig tidplan att utformas, varvid hänsyn tas till:

1. nödvändiga förändringar av rutiner och av administrativa, IT-mässiga och andra verktyg som påverkas av att antalet anmälningssområden utökas
2. eventuella behov av förändringar i lagstiftning, förordningar eller föreskrifter
3. den finansiella marknadens behov av framförhållning

När projektet är slutfört kommer en slutrapport att presenteras som innehåller en tidsatt plan för hur Svenska Kraftnät avser att gå vidare i arbetet med en uppdelning i anmälningssområden.

2 Hantering av flaskhalsar och konsekvensbeskrivning

En uppdelning av Sverige i anmälningssområden kommer att medföra konsekvenser för såväl elmarknadens aktörer som slutkunderna. I det första avsnittet redogörs kort för det svenska elsystemet och dagens hantering. Därefter beskrivs möjliga konsekvenser av en uppdelning i anmälningssområden ur ett generellt perspektiv, som är oberoende av vilken uppdelning som görs. En mer långtgående beskrivning av dessa aspekter presenteras i slutrapporten.

2.1 Dagens hantering av flaskhalsar

En grundläggande anledning till att det svenska kraftsystemet har flaskhalsar utgörs av det faktum att en stor del av produktionskapaciteten finns i landets norra delar, medan den mesta förbrukningen är lokaliserad i söder. Det innebär att el måste överföras från norr till söder. Det är dock inte samhällsekonomiskt motiverat att bygga ut nätet i en sådan omfattning att flaskhalsar aldrig förekommer.

För att upprätthålla god driftsäkerhet hanteras idag begränsningar av intern överföringskapacitet genom att Svenska Kraftnät anpassar tilldelningen av handelskapacitet på utlandsförbindelserna. Eventuella kvarvarande flaskhalsar under drifttimmen avhjälpas med mothandel. Anpassningen av handelskapacitet sker ofta genom att begränsa exportmöjligheten söderut mot Danmark, Tyskland och Polen. Överföringskapaciteten i det svenska stamnätet är alltså tillräcklig för att möta det interna svenska behovet, men inte alltid för att även medge full handelskapacitet mot angränsande länder. Omfattningen av gjorda begränsningar kan variera kraftigt under och mellan olika år. En av de viktigaste aspekterna här är skillnaden mellan våtår och torrår eftersom detta avgör hur mycket el som kan produceras av vattenkraftverken i norra Sverige.

2.2 Generella konsekvenser av en uppdelning i anmälningssområden

En uppdelning av Sverige i anmälningssområden sker lämpligast i något eller några av de så kallade snitten, dvs. de geografiska tvärsnitt i överföringssystemet som är trånga sektioner och därför övervakas extra noggrant av Svenska Kraftnät.

Vid en uppdelning i anmälningssområden skulle det norra området ha ett överskott av produktion och det södra ett underskott. För de timmar som överföringskapaciteten mellan två områden inte räcker till för att täcka behovet kommer underskottsområdet att få ett högre pris än överskottsområdet. Under de timmar som överföringskapaciteten är tillräcklig kommer anmälningssområdena att bilda ett gemensamt prisområde, dvs. få ett gemensamt elpris.

För de flesta slutkunder, vars pris inte sätts per timme utan beror på marknadspriset under en längre period, innebär det sannolikt olika priser beroende på vilket område kunden tillhör. Rent konkret betyder det således i Sverige att slutkunder i söder kommer att möta ett högre pris än kunder i norra delen av landet.

Vidare medför en uppdelning i anmälningsområden att antalet producenter i respektive anmälningsområde blir färre jämfört med situationen i dagens enda svenska område. Det kan riskera att försämra konkurrensen. Minskningen av antalet aktörer följer av att alla inte har produktion i samtliga områden. Effekterna på den faktiska konkurrensen beror dock på flera aspekter, inklusive på möjligheten för de enskilda anmälningsområdena att bilda ett gemensamt prisområde med angränsande områden. Konkurrens från aktörer i dessa angränsande områden tillkommer beroende på volymen av handelskapaciteten.

Elhandlare kan även fortsatt bedriva sin verksamhet i alla områden. Det finns inte något direkt hinder att köpa och sälja kraft i valfritt område, oberoende av om aktören har egen produktion eller förbrukning där. Dock kan en konsekvens av en uppdelning i anmälningsområden bli att vissa, framförallt mindre aktörer, väljer att fokusera sin verksamhet i ett eller flera områden och lämna andra. Detta kan bland annat bero på att aktören har för få kunder i ett område för att täcka de kostnader det innebär att stanna kvar. Den ökade kostnaden kan i sin tur ha sitt ursprung i administrativa kostnader för att hantera flera områden och priser eller ökad prISRISK, utan tillräckliga verktyg att hantera risken med. Ett sådant verktyg är t.ex. finansiella kontrakt, så kallade CfD.

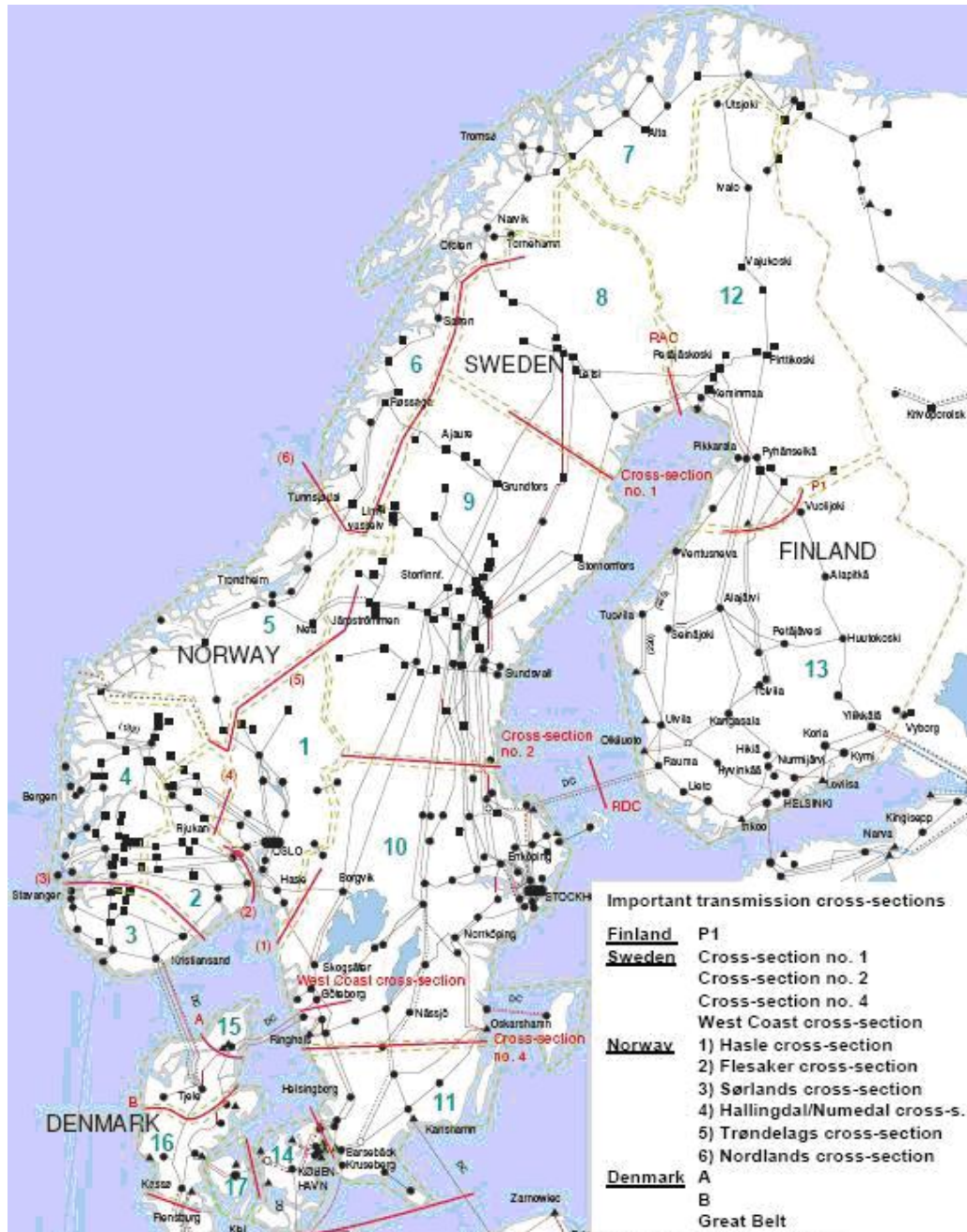
Genom att dela upp Sverige i anmälningsområden tillåts marknaden, dvs. utbud och efterfrågan, att styra priset och vilka anläggningar som får tillslag även inom landet. Därmed uppnås en naturlig balansering. Vid en uppdelning av Sverige i anmälningsområden behöver alltså dagens hantering med begränsning av handelkapacitet mot angränsande länder inte längre tillämpas i samma utsträckning. Den ändrade hanteringen bör således leda till ett effektivare kapacitetsutnyttjande och en mer integrerad nordisk och nordeuropeisk elmarknad.

En uppdelning i fler anmälningsområden behöver inte nödvändigtvis innebära fler prisområden i Norden, även om det öppnar för möjligheten under vissa timmar. Resonemanget följer av att mer handelskapacitet kan tilldelas förbindelserna mot områden i angränsande länder och således minskar risken för flaskhalsar mot dem. Det är dock viktigt att påpeka att en uppdelning av Sverige inte ökar den fysiska överföringskapaciteten inom landet. Samtidigt som uppdelningen i anmälningsområden kan ge olika priser inom Sverige ger mer handelskapacitet på utlandsförbindelserna ökad möjlighet för respektive anmälningsområde att bilda gemensamt prisområde med angränsande områden i Norge, Finland och Danmark.

3 Möjliga alternativa uppdelningar

Vid driftplaneringen, dagen innan driftdygnet, tilldelar Svenska Kraftnät marknaden handelskapacitet utifrån prognostiserad situation i det nordiska elsystemet. Särskilt beräknas överföringen över fyra snitt i transmissionsnätet, snitt 1, 2, 4 och västkustsnittet. Utifrån bland annat tillgänglig kapacitet samt uppskattad produktion och förbrukning på respektive sida om dessa kan möjlig import- och exportkapacitet beräknas.

Snitten motsvarar de sektioner i nätet som riskerar att bli överbelastade om inte tillräckliga motåtgärder vidtagits. Var respektive snitt (eng. *Cross-section*) är beläget kan ses i Figur 3.1 nedan.

Figur 3.1 Snitt i det nordiska elsystemet

Eftersom snitten motsvarar de flaskhalsar som måste hanteras utgör de lämpliga gränser för en uppdelning av Sverige i anmälningsområden. Av rent tekniska orsaker kan dock inte alla snitt hanteras med anmälningsområden. Västkostsnittet är av en annan art än övriga snitt. Här är det inte landets tvärsnitt i sig som sätter begränsningen, utan det faktum att en för stor andel av elen flödar genom västkustsnittet. Det finns således inget sätt att definiera ett (eller flera) område(n) som löser problematiken kring detta snitt, varför det även fortsatt måste hanteras med andra metoder.

Snitten 1, 2 och 4 kan alla användas för att definiera anmälningsområden på ett direkt och enkelt sätt. Genom att titta på historisk statistik kan betydelsen av respektive

snitt studeras närmare, vilket kommer att göras i slutrapporten. Snitt 2 och 4 utgör oftare flaskhalsar i det svenska stamnätet än snitt 1, vilket är bakgrunden till att just dessa två ofta anses mest naturliga att beakta vid en uppdelning av landet. Det är dock viktigt att ta hänsyn till att kraftflödena och betydelsen av respektive snitt kommer att förändras i framtiden beroende på en mängd faktorer. Hit hör de investeringar som görs i både produktion och överföringskapacitet. Därmed kan även snitt 1 anses vara relevant att inkludera.

Mot denna bakgrund kommer följande fyra alternativ till uppdelning i anmälningssområden att utredas närmare.

- Snitt 2 – innebär en uppdelning i två anmälningssområden.
- Snitt 4 – innebär en uppdelning i två anmälningssområden
- Snitt 2 och 4 – innebär en uppdelning i tre anmälningssområden
- Snitt 1, 2 och 4 – innebär en uppdelning i fyra anmälningssområden

En vidare analys av respektive alternativ kommer att presenteras i slutrapporten.

4 Angreppssätt vid analys av lämplig uppdelning

I det här kapitlet beskrivs Svenska Kraftnäts angreppssätt vid den analys som genomförs för att ligga till grund för beslut om lämplig uppdelning av Sverige i anmälningssområden. Fokus kommer i första hand att vara principiella och tekniska aspekter. Bakgrunden till det är bland annat den långa tidshorisont som föreslagna lösningar bör vara giltiga för. Avsnitten nedan indikerar hur analysen kommer att vara uppbyggd samt vilka områden som bör beaktas.

Ändringar av en uppdelning i anmälningssområden innebär en lång process (se kapitel 5). Det förslag som läggs fram i slutrapporten bör således vara anpassat för att vara relevant såväl vid införandet som flera år senare.

För närvarande planeras ett flertal investeringar i det svenska elsystemet. Dessa inkluderar förstärkningar av stamnätet, nya utlandsförbindelser och ökad produktionskapacitet, särskilt gällande vindkraft. Det är dock svårt att bedöma vilka investeringar som faktiskt kommer att realiseras och i så fall när. Alla spelar dock i varierande grad in vid ett försök att förutse vilka av de svenska snitten som kommer att vara begränsande om 5, 10 eller 20 år. Det är således mycket svårt att göra precisa analyser av morgondagens elsystem.

En uppdelning i anmälningssområden kommer att leda till ändrat beteende hos aktörerna gällande såväl produktion som handel, vilket inte kan uppskattas på ett tillförlitligt sätt genom analys. Tillsammans med svårigheten att förutspå investeringar och konsekvenserna av dessa pekar det på vikten av övergripande och principiella avvägningar vid ett beslut om uppdelning i anmälningssområden, snarare än en alltför stark fokus på detaljnivå.

För att ändå få ett beslutunderlag som grundas på elsystemets faktiska tillstånd och förhållanden kopplade härtill bör en analys av nätets flaskhalsar, samt dess relativa betydelse i termer av begränsande timmar, genomföras. Vidare bör även planerade nätförstärkningar i möjligaste mån beaktas i utredningen.

Åtskilliga analyser och rapporter har genom åren skrivits för att belysa effekterna av en uppdelning av Sverige i anmälningssområden. Dessa har varit av såväl kvalitativ som kvantitativ art. I slutrapporten finns skäl att även ta tillvara på resultaten från dessa utredningar.

4.1 Principiella hänsyn

En uppdelning av Sverige i anmälningssområden innebär en viktig principiell förändring av den metod som används för att hantera flaskhalsar – och därmed även en ändring av marknadsmodell. Den lösning som väljs bör, i enlighet med den nya ordningen, vara en som löser de problem som är förknippade med nuvarande hantering i största möjliga mån. Dessa problem härstammar i första hand från begränsningen av exportkapacitet. En uppdelning av Sverige som inte inkluderar alla snitt kommer sannolikt att innebära fortsatta begränsningar.

Vald lösning bör vidare vara utformad så att den stöder fortsatt nordisk integration och bidrar till att lika marknadsvillkor tillämpas i de nordiska länderna. Det är inte nödvändigtvis den lösning som ger billigast el i varje del av Sverige som bör eftersträvas, utan den som är mest effektiv ur ett samlat nordiskt och europeiskt perspektiv.

En uppdelning av Sverige i anmälningssområden förväntas leda till en förändrad konkurrenssituation för såväl produktion som handel. Den lösning som införs bör utformas så den inte medför betydande konkurrensbegränsningar med negativa effekter för slutkunderna som följd.

Ett av de viktigaste elementen vid en uppdelning av Sverige i anmälningssområden är övergången till en modell där prissignaler får en mer framträdande roll. Det innebär med andra ord att marknaden i större utsträckning avgör priser och kraftflöden även inom landet. I ett längre perspektiv bör detta leda till en marknad där lokalisering av produktion, förbrukning och nätkapacitet bättre anpassas till de behov som prissignalerna åskådliggör.

4.2 Tekniska aspekter – begränsande snitt

4.2.1 Analys av flaskhalstimmar historiskt

Som beskrivits i kapitel 3 tilldelar Svenska Kraftnät handelskapacitet på utlandsförbindelser till marknaden utifrån prognostiserade kraftflöden inom landet. Vid dessa beräkningar åskådliggörs också vilket eller vilka av de svenska snitten som sätter begränsningarna. Om ett snitt ofta är begränsande innebär det att snittet kan vara särskilt lämpligt som gräns för anmälningssområden. För att belysa hur stor del av tiden respektive snitt är begränsande kommer en sammanställning av detta att genomföras till slutrapporten.

Snitt 2 och 4 utgör de flaskhalsar som oftast sätter begränsningar för exportkapaciteten söderut, men även snitt 1 är ofta en trång sektion. Vilket snitt som är begränsande avgörs av en mängd faktorer. Skillnaderna mellan olika år kan till stor del förklaras av om det varit våtår eller torrår, dvs. om det har varit mycket eller lite

nederbörd. Våtår innebär typiskt större begränsningar då det innebär att mycket vattenkraft överförs söderut genom landet. Västkustsnittet, vilket alltså inte kan hanteras med anmälningssområden, är i första hand begränsande under torrår och vissa nätter och helger då värmekraft överförs norrut.

4.2.2 Analys av effekter från planerade investeringar

För att kunna uppskatta effekterna av planerade nätinvesteringar kan motsvarande beräkningar även göras med dessa medtagna. De investeringar som planeras att bli inkluderade i beräkningarna är i första hand de som följer av den första nordiska systemutvecklingsplanen från 2004 (den så kallade "Pakken").

- SydVästlänken
- Fennoskan 2
- Nea-Järpströmmen
- Stora Bält
- Skagerak IV

Resultatet ger en indikation på eventuellt förskjuten betydelse av respektive snitt. Det är dock viktigt att komma ihåg att detta bara är indikationer. Utöver nätinvesteringarna tillkommer även investeringar i andra utlandsförbindelser och i ny produktionskapacitet. Det faktiska utfallet kommer vidare att påverkas ytterligare av ett ändrat aktörsbeteende till följd av uppdelningen i anmälningssområden.

Utöver de kvantitativa beräkningarna kan ett antal grova uppskattningar av inverkan från planerade investeringar göras enligt följande.

- Snitt 4 kommer att förstärkas i och med att SydVästlänken byggs. I vilken utsträckning är dock svårt att förutse och beror på ett antal olika aspekter som inte är slutgiltigt fastställda.
- Sannolikt kommer en förbindelse till Baltikum och möjligen även en ytterligare förbindelse till Tyskland att byggas, vilka i huvudsak kommer att användas för export. Dessa kommer att öka behovet av en effektiv svensk flaskhalshandling, i första hand gällande snitt 4, men även för övriga snitt beroende på var förbindelserna ansluts till det svenska stamnätet.
- Till följd av omfattande planerad vindkraft i norra Sverige och norra Norge är det sannolikt att begränsningar som orsakas av snitt 1 och snitt 2 kommer att öka.
- Den pågående utbyggnaden med en ny reaktor i Olkiluoto kärnkraftverk i Finland kommer också att påverka kraftflödena i Sverige. Generellt sett ökar flödet – och därmed flaskhalsarna – i södergående riktning.

4.3 Sammanställning av analyser i tidigare studier

Under de år som frågan om ytterligare anmälningssområden i Sverige har diskuterats har ett antal studier genomförts. Som en del av analysen kommer relevanta resultat från dessa att återges i slutrapporten och användas som underlag vid beslut om lämplig uppdelning i anmälningssområden. I första hand avses här kvantitativa analyser, dvs. simuleringar och liknande.

4.4 Konsekvensanalys

I konsekvensanalysen kommer de olika alternativen att jämföras med varandra. En uppdelning i endast ett snitt kan resultera i andra konsekvenser än en mer långtgående uppdelning. Därtill varierar sannolikt graden av vissa konsekvenser beroende på vald lösning. Konsekvensanalysen tar med och kompletterar slutsatser dragna av tidigare genomförda studier.

Lämpliga aspekter att belysa i konsekvensanalysen inkluderar bland annat följande områden och aspekter kopplade här till.

- Priser och prisområden
- Flaskhalsar i nätet
- Överföringskapacitet
- Konkurrens för
 - Elhandlare
 - Producenter
- Praktiska aspekter vid systemdrift

En direkt följd av en uppdelning av Sverige i ytterligare anmälningssområden på Elspot är att övriga marknadsplatser anpassas till motsvarande områden. Det innebär att ovanstående aspekter i varierande grad även är relevanta att beakta för följande marknader, vilka motsvarar handel på olika tidshorisonter.

- Finansiella kontrakt (tidigare än dagen före)
- Elspot (dagen före)
- Elbas (intradag)
- Reglerkraftmarknaden (under drifttimmen)
- Balanskraftmarknaden (avräkning i efterhand)

Även i konsekvensanalysen är det viktigt att bibehålla ett övergripande angreppssätt och väga alternativen utifrån ett långsiktigt perspektiv. I första hand bör sannolika konsekvenser för slutkunderna belysas då det är de som i slutändan får bära eventuella kostnader. Här avses slutkunderna i hela Norden och inte bara i Sverige.

5 Faktorer som påverkar lämplig framförhållning för införande

Enligt regeringens direktiv ska den nya ordningen med ytterligare anmälningssområden ska genomföras så fort det bedöms möjligt med hänsyn till dels de förändringar i olika IT-system som behöver genomföras, dels den finansiella marknadens behov av framförhållning. I det här kapitlet ges en första uppskattning av de faktorer som anses vara relevanta att beakta mot den bakgrunden. Då viss information fortfarande inte är komplett är det för tidigt att ge något slutgiltigt besked om lämplig framförhållning.

5.1 Ändringar i lagar, föreskrifter och förordningar

Antalet anmälningssområden i Sverige är inte reglerat i författning. Dock kan konsekvenser av en uppdelning i anmälningssområden, t.ex. vid rapportering eller

avräkning, föranleda ändringar i förordningar eller föreskrifter. Detta bör kunna genomföras inom 12 månader.

5.2 Ändringar i rutiner och IT-system

En uppdelning av Sverige i anmälningssområden kommer att medföra ändrade rutiner och administration såväl för Svenska Kraftnät som för elmarknadens aktörer och Nord Pool Spot. Dessutom kommer ändringar i diverse IT-system att bli aktuella.

Svenska Kraftnät kan hantera ändrade rutiner med relativt kort varsel. Dock medför uppdelningen i anmälningssområden att IT-systemen för drift och avräkning behöver uppdateras. Detta bör kunna genomföras inom 12 månader.

Nord Pool Spots IT-system är uppbyggda på ett sådant sätt att ytterligare anmälningssområden kan implementeras med mycket kort framförhållning. Tidsbegränsande här är istället elbörsens regelverk som säger att ändringar som kan ha påverkan på systempriset ska anmälas minst sex månader innan de genomförs. Uppdelningen i anmälningssområden bör förvisso inte anses utgöra en sådan ändring, men framförhållningen kan likväl betraktas som en undre gräns i det här sammanhanget.

För aktörerna medför en uppdelning av Sverige såväl ändrade rutiner som uppdateringar i IT-systemen. Dessutom tillkommer administrativt arbete med att definiera kunder och anläggningar så att de tillhör rätt område. En uppskattning av relevanta tidshorisonter för dessa aspekter är svår att göra och kräver vidare undersökning. Vissa indikationer anger att 18 månader kan vara tillräckligt ur detta hänseende.

5.3 Handel på elmarknaden

5.3.1 Handel med finansiella kontrakt via Nord Pool

Den handel med finansiella kontrakt som sker via Nord Pool kan grovt sorteras i två fack, kontrakt kopplade till områdespriser och kontrakt kopplade till systempriset. De kontrakt som är mest relevanta i det här sammanhanget är de kontrakt som är kopplade till områdespriserna, så kallade CfD, vilka används för att hantera risk knuten till eventuell differens mellan systempris och områdespris. Dessa kontrakt kan idag handlas fram till och med år 2012, vilket därmed kan anses utgöra en begränsande faktor gällande tidpunkt för hur snabbt ytterligare anmälningssområden kan införas.

De kontrakt som är knutna till systempriset kan löpa på längre tid, men eftersom systempriset inte torde ändras av uppdelningen i anmälningssområden är dessa inte relevanta att beakta här.

5.3.2 Handel med bilaterala finansiella och fysiska kontrakt

Utöver de CfD-kontrakt som omsätts via Nord Pool tillkommer en betydande volym långsiktiga finansiella kontrakt som handlas bilateralt. Dessa kan vara av samma form som de som handlas via Nord Pool, men de kan också se helt annorlunda ut. Dessutom förekommer bilaterala avtal om fysiska kraftleveranser mellan

elmarknadens aktörer som kan löpa på lång tid. Det är mycket svårt för Svenska Kraftnät att ha någon tydlig och konkret uppfattning om förekomsten av och utseendet på sådana finansiella kontrakt och avtal om kraftleveranser.

Då långa kontrakt ingås finns det alltid en risk att någon form av förändring kan komma att ske i marknaden under perioden som kontraktet löper på och som förändrar förutsättningarna för det ingångna kontraktet. En uppdelning av Sverige i anmälningssområden kan anses utgöra en sådan förändring.

6 Framdrift i övriga nordiska länder

Vid Nordiska Ministerrådets möte i Umeå den 30 september uttalades en önskan om fler anmälningssområden i Norden. Det har sedan ankommit på respektive land att bemöta den uppmaningen på ett lämpligt sätt. I det här kapitlet presenteras kortfattat framdriften i motsvarande fråga i övriga nordiska länder.

6.1 Finland

Fingrid – den finska systemansvarige – har påbörjat en utredning om uppdelning av landet. Det är dock inte självklart att uppdelningen kommer att göras i anmälningssområden i traditionell mening (dvs. enligt den modell som tillämpas i Norge och Danmark och som Sverige för närvarande utreder). Fingrid utvärderar även om uppdelningen bör ske med så kallade budområden (dvs. enligt den modell som bland annat innebär mothandel via Elspot).

Det finska projektet ska lämna en mellanrapport i april och planeras vara färdigt i slutet av 2009. Avstämning mellan Svenska Kraftnät och Fingrid angående respektive lands utredning sker löpande.

6.2 Danmark

Energinet.dk – den danska systemansvarige – menar att Danmark inte har några interna flaskhalsar inom de två existerande områdena och kommer därför inte att göra någon vidare uppdelning av landet i anmälningssområden.

6.3 Norge

Statnett – den norska systemansvarige – tillämpar en modell som innebär att de kan ändra områdesuppdelning med ett par veckors varsel. Det bedöms därför inte relevant i Norge att bedriva motsvarande projekt.

7 Vidare arbete

I det här kapitlet beskrivs kort upplägget av det vidare arbetet. Syftet är i första hand att utreda och föreslå en lämplig uppdelning av Sverige i anmälningssområden samt att ta fram en arbetsplan för införandet.

Analysen kommer att genomföras i enlighet med vad som beskrivits ovan i kapitel 4. I samband med analysen är det också lämpligt att göra en konsekvensbeskrivning av hur en uppdelning av Sverige påverkar systemdriften.

Utöver detta kommer formerna för framdrift i implementeringsfasen att definieras i en arbetsplan som t.ex. kan inkludera eventuella fora för avstämning och information samt genomförande- och tidsplan för ändringar i IT-system. Här kan också vara lämpligt att beskriva de övriga generella krav som uppdelningen i anmälningsområden ställer på marknadens aktörer, dvs. på balansansvariga och elhandlare.

Vidare kommer löpande avstämningar av det fortsatta arbetet att göras med övriga nordiska systemansvariga samt i Svenska Kraftnäts olika råd.

När projektet är slutfört kommer en slutrapport att presenteras som innehåller geografisk uppdelning i anmälningsområden samt den arbetsplan som beskrivs ovan.

Bilaga A: Definitioner

Anmälningssområden

Fördefinierade områden för bud till Elspot som utgör minsta möjliga område som kan få eget pris.

Balansansvarsavtal

Avtal mellan Svenska Kraftnät och aktör som innebär att aktören är balansansvarig och därmed förbinder sig till de villkor som ställs i avtalet.

Balanskraftmarknaden

Det köp och sälj av balanskraft som sker mellan Svenska Kraftnät och de balansansvariga företagen i avräkningen.

Budområden

Här: Används för att beskriva motsvarigheten till anmälningssområden gällande för den modell som bland annat innebär mothandel via Elspot. Modellen utreds inte som ett möjligt alternativ för Sverige.

CfD

Contract for Difference (eng.) Finansiellt kontrakt där det underliggande referenspriset är skillnaden mellan aktuellt områdespris och systempriset i Elspot.

Elbas

Kontinuerlig timmarknad för fysisk kraft för innevarande och nästa dygn, fram till en timme före leverans. Handel avseende följande dygns timmar påbörjas efter att Elspot avslutats.

Elspotområden

Se *Anmälningssområde*

Elspot

Nordisk auktionsmarknad för fysisk elkraft för varje timme under följande dygn.

Flaskhals

Snitt i elnätet där den fysiska överföringskapaciteten inte alltid räcker till för att täcka efterfrågan.

Intradagmarknaden

Se *Elbas*

Mothandel

Specialreglering för att avlasta överbelastade snitt. Svenska Kraftnät kan exempelvis beställa uppreglering i området med underskott av produktion och nedreglering i området med överskott.

Områdespris

Priset för ett visst område som är ett utfall av Elspot.

Prisområden

Ett eller flera anmälningssområde(n) som har gemensamt pris.

Reglerkraftmarknaden

Marknad för kraft som utbyts med Svenska Kraftnät under leveranstimmen för upp- och nedreglering i syfte att återställa den momentana balansen i kraftsystemet.

Snitt

Tvärsnitt i elnätet (flaskhalsar) där överföringen övervakas kontinuerligt för att Svenska Kraftnät vid överskridet kapacitetstak snabbt skall kunna vidta åtgärder för att reducera den.

Snitt 1

Snitt som skär genom elnätet i öst-västlig riktning söder om kraftstationen Vargfors och i övrigt strax norr om Skellefteälven

Snitt 2

Snitt som skär genom elnätet i öst-västlig riktning vid 61° nordlig latitud (dvs. i höjd med Mora).

Snitt 4

Snitt som skär genom elnätet i öst-västlig riktning vid 57° 15' nordlig latitud (dvs. i höjd med Värnamo).

Västkostsnittet

Snitt som skär genom en korridor av elnätet i öst-västlig riktning strax norr om kärnkraftverket i Ringhals och anslutningspunkten för Kontiskan (förbindelsen mellan Sverige och Jylland)

Systempris

Referenspris i Elspot som visar balansen mellan köp och sälj för hela Norden utan hänsyn tagen till eventuella flaskhalsar (överföringsbegränsningar).